Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MELCHIORA WATHELETA
přednesené dne 7. července 2016 [1]

Věc C-301/15

Marc Soulier,
Sara Doke
proti
Ministre de la Culture et de la Communication,
Premier ministre

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Conseil d'État (Francie)]

„Řízení o předběžné otázce — Směrnice 2001/29/ES — Autorské právo a práva s ním související — Výlučné právo na rozmnožování — Článek 2 — Právo na sdělování veřejnosti — Článek 3 — Výjimky a omezení — Článek 5 — Vnitrostátní právní úprava pověřující výkonem práv na využívání komerčně nedostupných knih kolektivního správce — Právo autorů či jejich právních nástupců podat námitky"

I – Úvod

1. Tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou Conseil d'État (Státní rada, Francie) podala kanceláři Soudního dvora dne 19. června 2015, se týká výkladu článků 2 a 5 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti [2].

2. Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Marcem Soulierem a Sarou Dokeovou na straně jedné a ministre de la Culture et de la Communication a Premier ministre (předseda vlády) na straně druhé ohledně legality nařízení č. 2013-182 ze dne 27. února 2013, kterým se provádí články L.134-1 až L.134-9 zákoníku duševního vlastnictví a který se týká digitálního využívání komerčně nedostupných knih z 20. století [3] (dále jen sporné nařízení").

1 — Původní jazyk: francouzština.

2 — Úř. věst. L 167, s. 10; Zvl. vyd. 17/1, s. 230.

3 — JORF ze dne 1. března 2013, s. 3835. Ze spisu u Soudního dvora vyplývá, že zákon o komerčně nedostupných knihách se vztahuje na knihy, jež byly vydány ve Francii v období od 1. ledna 1900 do 31. prosince 2000.

II – **Právní rámec**

A – *Unijní právo*

3. Článek 2 směrnice 2001/29, nadepsaný „Právo na rozmnožování“, zní takto:

„Členské státy stanoví výlučné právo udělit svolení nebo zakázat přímé nebo nepřímé, dočasné nebo trvalé rozmnožování jakýmikoliv prostředky a v jakékoliv formě, vcelku nebo po částech:

a) pro autory v případě jejich děl;

[…]“

4. V článku 3 této směrnice, nadepsaném „Právo na sdělování děl veřejnosti a právo na zpřístupnění jiných předmětů ochrany veřejnosti“, se zejména v odstavcích 1 a 3 stanoví toto:

„1. Členské státy poskytnou autorům výlučné právo udělit svolení nebo zakázat jakékoliv sdělení jejich děl veřejnosti po drátě nebo bezdrátově včetně zpřístupnění jejich děl veřejnosti takovým způsobem, že každý jednotlivec ze strany veřejnosti má k těmto dílům přístup z místa a v době, které si zvolí.

[…]

3. Práva uvedená v odstavcích 1 a 2 se nevyčerpají žádným sdělením veřejnosti nebo zpřístupněním veřejnosti podle tohoto článku.“

5. Článek 4 uvedené směrnice, nadepsaný „Právo na rozšiřování“, stanoví:

„1. Členské státy stanoví pro autory u originálů jejich děl nebo jejich rozmnoženin výlučné právo udělit svolení nebo zakázat jakoukoliv formu veřejného rozšiřování prodejem nebo jiným způsobem.

2. Právo na rozšiřování se u originálu nebo rozmnoženin díla ve Společenství nevyčerpá s výjimkou případu, kdy je první prodej nebo jiný převod vlastnictví takového předmětu ve Společenství uskutečněn nositelem práv nebo s jeho souhlasem.“

6. Článek 5 téže směrnice, nadepsaný „Výjimky a omezení“, zejména v odstavci 2 uvádí, že členské státy mohou stanovit výjimky nebo omezení práva na rozmnožování podle článku 2 v případech, jež jsou v tomto ustanovení uvedeny.

7. V odstavci 3 tohoto článku se také uvádí, že členské státy mohou stanovit výjimky nebo omezení práv na rozmnožování a sdělování podle článků 2 a 3, a to v případech uvedených v tomto ustanovení.

8. V odstavci 5 tohoto článku se kromě toho stanoví:

„Výjimky a omezení stanovené v odstavcích 1, 2, 3 a 4 mohou být použity pouze ve zvláštních případech, které nejsou v rozporu s běžným způsobem užití díla nebo jiného předmětu ochrany a nejsou jimi nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy nositele práv.“

B – *Francouzské právo*

Zákon o komerčně nedostupných knihách

9. Zákonem č. 2012-287 ze dne 1. března 2012 o digitálním využívání komerčně nedostupných knih z 20. století (JORF č. 53 ze dne 2. března 2012, s. 3986, dále jen „zákon o komerčně nedostupných knihách“), byla hlava III knihy I první části zákoníku duševního vlastnictví, která se věnuje využívání práv souvisejících s právem autorským, doplněna o kapitolu IV, nadepsanou „Zvláštní ustanovení ohledně digitálního využívání nedostupných knih“, kterou tvoří články L. 134-1 až L. 134-9 tohoto zákoníku. Některé z těchto článků byly později pozměněny nebo zrušeny zákonem č. 2015-195 ze dne 20. února 2015 o různých ustanoveních pro přizpůsobení právu Evropské unie v oblastech duševního, literární a uměleckého vlastnictví a kulturního dědictví (JORF č. 45 ze dne 22. února 2015, s. 3294).

10. Články L. 134-1 až L. 134-9 zákoníku duševního vlastnictví ve znění těchto dvou zákonů zní takto:

„Článek L. 134-1

Komerčně nedostupnou knihou ve smyslu této kapitoly se rozumí kniha vydaná ve Francii před 1. lednem 2001, kterou již žádné vydavatelství nevydalo pro komerční účely a která nebyla v současné době zveřejněna v tištěné ani digitální podobě.

Článek L. 134-2

Zavádí se veřejná databáze, kterou volně a bezplatně zpřístupňuje služba pro komunikaci veřejnosti on-line a v níž jsou registrovány komerčně nedostupné knihy. Francouzská národní knihovna dohlíží na zpřístupňování, aktualizaci a zápis údajů uvedených v článcích L. 134-4, L. 134-5 a L. 134-6.

[…]

Článek L. 134-3

I. Je-li kniha v databázi uvedené v článku L. 134-2 zapsána po dobu delší než šest měsíců, vykonává právo udělit svolení k jejímu rozmnožování nebo zobrazování v digitální podobě organizace pro výběr a rozúčtování autorských odměn, která je upravena v hlavě II knihy III této části a jež byla k tomu účelu autorizována ministrem kultury.

S výjimkou případu uvedeného v třetím pododstavci článku L. 134-5 je svolení k rozmnožování a zobrazování knihy v digitální podobě udělováno za poplatek, nevýhradně a na dobu nejvýše pěti let, kterou lze prodloužit.II. Autorizované organizace má způsobilost vystupovat pře soudem k obraně práv, jejichž správou byly pověřeny.III. Autorizace uvedená v odstavci I se uděluje s přihlédnutím:

[…]

2° k paritnímu zastoupení autorů a vydavatelů u členů sdružení a v řídících orgánech;

[…]

5° ke spravedlivému nastavení pravidel pro rozúčtovaní částek vybraných od poplatníků, bez ohledu na to, zda jsou či nejsou smluvními stranami vydavatelské smlouvy. Výše částek, jež obdrží autor či autoři knihy, nesmí být nižší než výše částek, jež obdržel vydavatel;

6° k průkazným postupům, jichž uplatnění navrhuje organizace pro identifikaci a vyhledání nositelů práv za účelem rozúčtování vybraných částek;

[…]

Článek L. 134-4

I. Autor komerčně nedostupné knihy nebo vydavatel, který je oprávněn k rozmnožování této knihy v tištěné podobě, mohou podat námitky proti výkonu práva na udělení svolení uvedeného v čl. L. 134-3 odst. I prvním pododstavci ze strany autorizované organizace pro výběr a rozúčtování autorských odměn. Tyto námitky jsou písemně podány subjektu uvedenému v čl. L. 134-2 prvním pododstavci, a to nejpozději do šesti měsíců od zařazení dotčené knihy do databáze uvedené v témže pododstavci.

V databázi uvedené v článku L. 134-2 se učiní poznámka o těchto námitkách.

Po uplynutí lhůty uvedené v prvním pododstavci tohoto odstavce I může autor komerčně nedostupné knihy podat námitky proti výkonu práva na rozmnožování nebo zobrazování této knihy, má-li za to, že rozmnožení nebo zobrazení knihy může být na újmu jeho cti nebo jeho dobré pověsti. Výkon tohoto práva není spojen s náhradou škody.II. Vydavatel, který podal námitky za podmínek stanovených v odst. I prvním pododstavci tohoto článku, je povinen využívat dotyčnou komerčně nedostupnou knihu během dvou let od tohoto podání. Musí organizaci autorizované podle článku L. 134-3 všemi dostupnými prostředky prokázat, že knihu skutečně využívání. V případě, že k využívání knihy ve stanovené lhůtě nedochází, provede se v databázi uvedené v článku L. 134-2 výmaz námitek a právo na udělení svolení s rozmnožováním a zobrazováním knihy v digitální podobě bude vykonáváno za podmínek stanovených v čl. L. 134-3 odst. I druhém pododstavci.

[…]

Článek L. 134-5

V případě, že autor nebo vydavatel nepodají ve lhůtě stanovené v čl. L. 134-4 odst. I námitky, navrhne organizace pro výběr a rozúčtování autorských odměn udělení svolení k rozmnožování a zobrazování komerčně nedostupné knihy v digitální podobě vydavateli, který má právo na rozmnožování této knihy v podobě tištěné.

[…]

Svolení k využívání, které je uvedeno v prvním pododstavci, udělí organizace pro výběr a rozúčtování autorských odměn výlučně a na dobu deseti let, která se automaticky obnovuje.

[…]

V případě, že autor nepodá námitky, v nichž je všemi dostupnými prostředky prokázáno, že vydavatel není oprávněn k rozmnožování knihy v tištěné podobě, je vydavatel, který oznámil své rozhodnutí o přijetí nabídky, povinen dotčenou komerčně nedostupnou knihu využívat během tří let od tohoto oznámení. Tento vydavatel musí uvedené organizaci všemi dostupnými prostředky prokázat, že knihu skutečně využívá.

V případě, že nedojde k přijetí návrhu uvedeného v prvním pododstavci nebo k využívání díla ve lhůtě stanovené v pátém pododstavci tohoto článku, udělí organizace pro výběr a rozúčtování autorských odměn svolení k rozmnožování a zobrazování knihy v digitální podobě za podmínek stanovených v čl. L. 134-3 odst. I druhém pododstavci.

[…]

Článek L. 134-6

Autor a vydavatel, kteří jsou oprávněni k rozmnožování komerčně nedostupné knihy v tištěné podobě, společně kdykoli oznámí organizaci pro výběr a rozúčtování autorských odměn uvedené v článku L. 134-3 své rozhodnutí odejmout jí právo udělovat svolení k rozmnožování a zobrazování této knihy v digitální podobě.

Autor komerčně nedostupné knihy se může kdykoli rozhodnout, že organizaci pro výběr a rozúčtování autorských odměn uvedené v článku L. 134-3 odejme právo udělovat svolení k rozmnožování a zobrazování knihy v digitální podobě, pokud prokáže, že je jediným nositelem práv stanovených v článku L. 134-3. Své rozhodnutí oznámí této organizaci.

[…]

Vydavatel, který své rozhodnutí oznámil v souladu s podmínkami stanovenými v prvním pododstavci, je povinen dotčenou knihu využívat během osmnácti měsíců od tohoto oznámení. Musí organizaci pro výběr a rozúčtování autorských odměn všemi dostupnými prostředky prokázat, že knihu skutečně využívá.

Tato organizace informuje všechny uživatele, jimž udělila svolení k využívání dotčené knihy, o rozhodnutích uvedených v prvním a druhém pododstavci tohoto článku. Právní nástupci nemohou podat námitky proti pokračujícímu využívání uvedené knihy, jež bylo zahájeno před oznámením během zbývající doby platnosti svolení uvedené v čl. L. 134-3 odst. I druhém pododstavci nebo čl. L. 134-5 třetím pododstavci, a to po dobu nejvýše pěti let a nevýhradně.

Článek L. 134-7

Bližší podmínky uplatnění této kapitoly, zejména pokud jde o podmínky přístupu do databáze uvedené v článku L. 134-2, povahu a formát shromažďovaných údajů a opatření týkající se zveřejňování, jež co nejlépe zajistí informování právních nástupců, a podmínky pro vydávání a odebírání autorizace organizacím pro výběr a rozúčtování autorských odměn uvedeným v článku L. 134-3 se stanoví nařízením Conseil d'État.

Článek L. 134-9

Odchylně od ustanovení prvního, druhého a třetího pododstavce článku L. 321-9 použijí autorizované organizace uvedené v článku L. 134-3 peněžní prostředky vybrané za využívání komerčně nedostupných knih, jež nemohly být rozúčtovány, neboť jejich adresáty nebylo možno určit či najít ve lhůtě stanovené v posledním pododstavci článku L. 321-1, na opatření na podporu tvorby, vzdělávání píšících autorů a četby mezi veřejností přijatá knihovnami.

[…]“

11. Bližší podmínky uplatnění článků L. 134-1 až L. 134-9 zákoníku duševního vlastnictví byly stanoveny sporným nařízením.

III – **Spor v původním řízení a předběžná otázka**

12. Žalobci v původním řízení podali u Conseil d'État žalobu došlou sekretariátu oddělení sporné agendy dne 2. května 2013, jíž se domáhají zrušení sporného nařízení pro překročení pravomoci. Žalobci zejména tvrdí, že zákon o komerčně nedostupných knihách, jejž toto nařízení provádí, je neslučitelný s omezeními a výjimkami z práva udělit svolení k rozmnožování díla chráněného autorským právem, které jsou taxativně vyjmenovány ve směrnici 2001/29.

13. Později vstoupily do řízení jako vedlejší účastníci Syndicat des écrivains de langue française (Svaz francouzsky píšících spisovatelů, SELF), sdružení Autour des auteur a třicet pět fyzických osob, aby podpořily návrhová žádání žalobců v původním řízení.

14. Žalovaní v původním řízení navrhli tuto žalobu zamítnout, přičemž zejména tvrdili, že sporné nařízení není v rozporu s cíli směrnice 2001/29, neboť nezavádí výjimky nebo omezení týkající se výlučného práva na rozmnožování díla ve smyslu této směrnice.

15. Následně vstoupila do řízení jako vedlejší účastnice Société française des intérêts des auteurs de l'écrit (Francouzská společnost na ochranu zájmů autorů psaných děl, dále jen „SOFIA"), a to rovněž s návrhem na zamítnutí žaloby. Vyhláškou ministre de la Culture et de la Communication ze dne 21. března 2013 (JORF č. 76 ze dne 30. března 2013, s. 5420) byla tato společnost autorizována k výkonu digitálních práv týkajících se tzv. „komerčně nedostupných" knih z 20. století.

16. Rozhodnutím ze dne 19. prosince 2013 předložil předkládající soud Conseil constitutionnel (Ústavní rada, Francie) přednostní otázku ústavnosti týkající se sporného nařízení. Rozhodnutím ze dne 28. února 2014 Conseil constitutionnel shledala, že články L. 134-1 až L. 134-9 zákoníku duševního vlastnictví jsou v souladu s Ústavou, s odůvodněním, že jednak systém kolektivní správy práv na digitální rozmnožování a zobrazování komerčně nedostupných knih, který se těmito články zavádí, nevede ke zbavení majetku a jednak rámec pro podmínky, za nichž autoři požívají těchto práv, neznamená nepřiměřené porušení Ústavy s ohledem na cíl obecného zájmu, sledovaný zákonodárcem.

17. Sporné nařízení zavedlo podle Conseil d'État mechanismus na podporu digitálního využívání děl obsažených v knihách vydaných ve Francii před 1. lednem 2001, které již žádné vydavatelství nevydalo pro komerční účely a které nebyly zveřejněny v tištěné ani digitální podobě, a to v zájmu zhodnocení literárního dědictví, které se stalo nedostupným, neboť nedocházelo k jeho komerčnímu veřejnému šíření. Conseil d'État poukázal na to, že v tomto případě právo udělit svolení k rozmnožování nebo zobrazování těchto knih v digitální podobě vykonávají po uplynutí lhůty šesti měsíců od jejich zařazení do veřejné databáze, kterou spravuje Francouzská národní knihovna, organizace pro výběr a rozúčtování autorských odměn, které byly k tomu účelu autorizovány ministrem kultury.

18. Conseil d'État uvádí, že autor komerčně nedostupné knihy nebo vydavatel, který má právo na její rozmnožování v tištěné podobě, může proti výkonu tohoto práva podat námitky nejpozději šest měsíců po zařazení knihy do databáze. Autor komerčně nedostupné knihy může kromě toho podle Conseil d'État i po uplynutí této lhůty kdykoli podat námitky proti výkonu práva na rozmnožování nebo zobrazování, má-li za to, že rozmnožení nebo zobrazení knihy může být na újmu jeho cti nebo jeho dobré pověsti. Conseil d'État dodává, že autor komerčně nedostupné knihy se dále může kdykoli rozhodnout, že autorizované organizaci pro výběr a rozúčtování autorských odměn odejme právo udělit svolení k rozmnožování a zobrazování knihy v digitální podobě, a to za podmínek stanovených v článku L. 134-6 zákoníku duševního vlastnictví.

19. Poté, co předkládající soud zamítl všechny důvody uplatněné žalobci v původním řízení, jež vycházely z jiného právního základu než z článků 2 a 5 směrnice 2001/29, konstatoval, že odpověď na žalobní důvod týkající se těchto ustanovení závisí na tom, zda uvedená ustanovení směrnice 2001/29/ES brání tomu, aby taková právní úprava, jaká byla zavedena články L. 134-1 až L. 134-9 zákoníku duševního vlastnictví, pověřila autorizované organizace pro výběr a rozúčtování autorských odměn výkonem práva udělit svolení k rozmnožování a zobrazování „komerčně nedostupných knih" v digitální podobě a současně umožňovala autorům těchto knih nebo jejich právním nástupcům podat námitky nebo ukončit výkon těchto práv za podmínek v ní stanovených.

20. Za těchto podmínek se Conseil d'État rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Brání [články 2 a 5] směrnice 2001/29 tomu, aby taková právní úprava, jaká [byla zavedena články L. 134-1 až L. 134-9 zákoníku duševního vlastnictví], pověřila autorizované organizace pro výběr a rozúčtování autorských odměn výkonem práva udělit svolení k rozmnožování a zobrazování ‚komerčně nedostupných knih' v digitální podobě a současně umožňovala autorům těchto knih nebo jejich právním nástupcům podat námitky nebo ukončit výkon těchto práv za podmínek v ní stanovených?"

IV – **Řízení před Soudním dvorem**

21. Písemná vyjádření k předběžné otázce předložili M. Soulier a S. Doke, společnost SOFIA, francouzská, německá, italská a polská vláda a Evropská komise. Společnost SOFIA, francouzská, česká a polská vláda a Komise přednesly ústní vyjádření na jednání, které se konalo dne 11. května 2016.

22. Marc Soulier a S. Doke, jakož i Komise tvrdí, že na předběžnou otázku je nutno odpovědět kladně, kdežto společnost SOFIA a francouzská, německá a polská vláda jsou toho názoru, že je na ni zapotřebí odpovědět záporně. Italská vláda navrhuje odpovědět na uvedenou otázku záporně s výhradou, že předkládající soud provede kontrolní šetření. Italská vláda totiž navrhuje, aby byl předkládající soud vyzván konkrétně k prověření, zda předmětnou právní úpravou nejsou nepřiměřeně dotčena práva autorů, a to zejména prostřednictvím posouzení těch jejích ustanovení, která se týkají jejich předběžného informování, jejich možnosti podat námitky a odejmout práva, jakož i podmínek jejich odměňování.

V – **Analýza**

A – *Dosah žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce*

23. Svou žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce se předkládající soud Soudního dvora táže na to, zda vnitrostátní právní úprava, která autorizovaným organizacím pro výběr a rozúčtování autorských odměn pověřuje výkonem práva udělovat [4] za poplatek [5] svolení k rozmnožování a zobrazování [6] tzv. „komerčně nedostupných" knih v digitální podobě, je slučitelná s ustanovením čl. 2 písm. a) [7] směrnice 2001/29, zakotvuje výlučné právo na rozmnožování ve prospěch autorů a s ustanovením článku 5 této směrnice, jež členským státům povoluje stanovení výjimek či omezení ohledně tohoto práva [8].

4 — Podle francouzské vlády vykonává právo udělovat svolení k rozmnožování a sdělování díla veřejnosti společnost SOFIA v rámci odvolatelného zákonného pověření. Francouzská vláda uvádí, že po uplynutí šestiměsíční lhůty má autor „kdykoli možnost uplatnit právo na odstoupení od mechanismu kolektivní správy, a to za podmínek stanovených zákonem". Viz bod 8 vyjádření francouzské vlády.

5 — Viz článek L. 134-3 zákoníku duševního vlastnictví.

6 — Článek L. 122-1 zákoníku duševního vlastnictví stanoví, že „[p]rávo na využívání, které náleží autorovi, zahrnuje právo na zobrazování a rozmnožování". Článek L. 122-2 zákoníku duševního vlastnictví stanoví, že „[z]obrazováním se rozumí sdělování díla veřejnosti jakýmkoli způsobem". Viz obdobně článek 3 směrnice 2001/29..

7 — Ustanovení čl. 2 písm. a) směrnice 2001/29 se vztahuje na díla autorů, včetně literárních děl, jako jsou knihy. V tomto ohledu podotýkám, že jedinými díly, na která se sporné nařízení vztahuje, jsou knihy.

8 — Rozsudek ze dne 12. září 2006, Laserdisken (C-479/04, EU:C:2006:549, bod 25).

24. Bez ohledu na to, že předkládající soud odkazuje pouze na články 2 a 5 směrnice 2001/29, se – ve shodě s tím, co tvrdí žalobci v původním řízení, německá vláda a Komise – domnívám, že takovou vnitrostátní právní úpravu, jako je ta, která je předmětem projednávané věci v původním řízení, jež za určitých podmínek dovoluje, aby autorizovaná organizace pro výběr a rozúčtování autorských odměn digitálně využívala tzv. „komerčně nedostupné“ knihy, je nutno posoudit nejen s ohledem na čl. 2 písm. a) směrnice 2001/29[9], ale také s ohledem na její čl. 3 odst. 1, kde je stanoveno výlučné právo autorů udělit svolení nebo zakázat jakékoliv sdělení jejich děl veřejnosti.

25. Využívání digitální verze knihy tak, aby veřejnost mohla mít k této knize přístup, totiž znamená, že tato kniha je dána veřejnosti k dispozici, a takové využívání je podle mého názoru sdělením díla veřejnosti ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29[10].

26. Z toho vyplývá, že digitální využívání knih chráněných autorskými právem představuje „rozmnožování“ díla a jeho „sdělování veřejnosti“ ve smyslu čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29, jež vyžadují individuální a samostatné svolení autora[11], pokud se na tyto akty nevztahuje výjimka nebo omezení podle článku 5 této směrnice[12].

B – *Článek 5 směrnice 2001/29*

27. Než se vyjádřím k výkladu ustanovení čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29, vyloučím hned na počátku, že by pro vyřešení věci v původním řízení byl relevantní článek 5 této směrnice a režim výjimek a omezení ohledně výlučných práv zakotvených v článcích 2 až 4, který tato směrnice zavádí.

9 — V rozsudku ze dne 11. září 2014, Eugen Ulmer (C-117/13, EU:C:2014:2196, bod 37), Soudní dvůr rozhodl, že „digitalizace díla, která spočívá především v převedení tohoto díla z analogové do digitální podoby, představuje úkon rozmnožení tohoto díla“, a poukázal tak na výlučné právo stanovené v čl. 2 písm. a) směrnice 2001/29.

10 — Pojem „sdělení veřejnosti“, který je uveden v čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29, je třeba chápat v jeho širokém smyslu, jak ostatně výslovně stanoví bod 23 odůvodnění této směrnice, v němž se uvádí, že „[t]ato směrnice by měla pokračovat v harmonizaci práva autora na sdělování veřejnosti. Tímto právem by se v širokém smyslu mělo rozumět veškeré sdělování veřejnosti nepřítomné v místě, ze kterého sdělování vychází. Toto právo by mělo zahrnovat jakékoli sdělování nebo přenos díla pro veřejnost po drátě nebo bezdrátově, včetně vysílání.“. Viz rozsudek ze dne 7. března 2013, ITV Broadcasting a další (C-607/11, EU:C:2013:147, bod 20 a citovaná judikatura). Pojem „sdělování“ zahrnuje jakékoli zprostředkování chráněných děl bez ohledu na použitý technický prostředek nebo technologický proces [rozsudek ze dne 4. října 2011, Football Association Premier League a další (C-403/08 a C-429/08, EU:C:2011:631, bod 193)]. V rozsudku ze dne 13. února 2014, Svensson a další (C-466/12, EU:C:2014:76, bod 19), Soudní dvůr rozhodl, že „[z] článku 3 odst. 1 směrnice 2001/29 […] vyplývá, že aby se jednalo o ‚sdělování‘, postačuje zejména, aby bylo dílo zpřístupněno veřejnosti takovým způsobem, aby osoby, které ji tvoří, mohly mít k tomuto dílu přístup, a není rozhodující, zda této možnosti využijí, či nikoliv“. Pojem „veřejnost“, jejž uvádí čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29, se týká blíže neurčeného počtu potenciálních diváků či posluchačů a kromě toho vyžaduje dosti vysoký počet osob [rozsudek ze dne 7. března 2013, ITV Broadcasting a další (C-607/11, EU:C:2013:147, bod 32)].

11 — V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. března 2013, ITV Broadcasting a další (C-607/11, EU:C:2013:147, bod 24). V bodě 39 tohoto rozsudku Soudní dvůr uvedl, že v případě přenosu děl zahrnutých v pozemním televizním vysílání a zpřístupnění těchto děl na internetu „dotyční *autoři musí udělit individuální a samostatné svolení* pro každý z těchto dvou přenosů, neboť ke každému z nich dochází za specifických technologických podmínek, odlišným způsobem přenosu chráněných děl a každý z nich je určen veřejnosti“. Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska. V bodě 15 rozsudku ze dne 13. února 2014, Svensson a další (C-466/12, EU:C:2014:76), Soudní dvůr rozhodl, že „[z] článku 3 odst. 1 směrnice 2001/29 plyne, že k jakémukoliv sdělení díla veřejnosti musí udělit svolení nositel autorského práva“.

12 — Viz obdobně rozsudek ze dne 27. února 2014, OSA (C-351/12, EU:C:2014:110, bod 36).

28. Právní úprava, jakou je předmětná právní úprava ve věci v původním řízení, totiž není uvedena [13] mezi výjimkami a omezeními, jež jsou podrobným a *vyčerpávajícím* [14] způsobem stanoveny v článku 5 směrnice 2001/29 [15].

29. Tento režim výjimek a omezení je navíc striktně vymezen odstavcem 5 článku 5 směrnice 2001/29, který uvádí, že tyto výjimky a omezení „mohou být použity pouze ve *zvláštních případech*, které nejsou v rozporu s běžným způsobem užití díla nebo jiného předmětu ochrany a nejsou jimi nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy nositele práv“ [16]. Aby bylo tudíž možno se výjimky uvedené v článku 5 této směrnice dovolávat, je také nezbytné, aby výjimka nebo omezení týkající se práva na rozmnožování nebo sdělování veřejnosti splňovaly podmínky stanovené v čl. 5 odst. 5 této směrnice [17].

30. Konečně na rozdíl od toho, co tvrdí společnost SOFIA, nestanoví ani článek 5 směrnice 2001/29, ani žádné jiné ustanovení této směrnice možnost, aby členské státy rozšířily rozsah těchto výjimek nebo omezení [18].

31. Takový krok by příslušel výlučně evropskému normotvůrci. Stejně jako Komise se domnívám, že pokud by členské státy měly možnost zavést vedle odchylek od autorského práva stanovených na evropské úrovni další odchylky, byla by ohrožena právní jistota spojená s autorským právem.

13 — Žalobci v původním řízení, francouzská, německá a italská vláda, společnost SOFIA (podpůrně), jakož i Komise se domnívají, že vnitrostátní právní úprava, jakou je sporné nařízení, nepředstavuje výjimku nebo omezení ve smyslu článku 5 směrnice 2001/29. Německá vláda má za to, že „[t]aková právní úprava se zásadně liší od výjimky nebo omezení ve smyslu článku 5 směrnice 2001/29“. Francouzská vláda uvádí, že „pokud by Soudní dvůr konstatoval, že francouzský mechanismus komerčně nedostupných děl spadá do oblasti působnosti směrnice 2001/29, […] není tento mechanismus výjimkou nebo omezením ve smyslu článku 5 této směrnice“. Společnost SOFIA navrhuje (podpůrněji) výklad směrnice 2001/29 v tom smyslu, že výjimky uvedené v jejím článku 5 nejsou taxativní povahy, takže tato směrnice nebrání tomu, aby členský stát – jako v projednávané věci – přijal právní úpravu, která stanoví další výjimku z výlučného práva na rozmnožování, zaručeného jejím článkem 2. Italská vláda uvádí, že „[s]porná právní úprava podle všeho […] odkazuje na podmínky a odůvodnění, které se liší od těch, jež jsou uvedeny v článku 5 směrnice [2001/29]. Má za to, že předmětný právní předpis „je […] – ačkoli je doprovázen režimem opt-out – určitým druhem nucené licence, který nelze přirovnat k žádnému případu stanovenému unijním normotvůrcem a jenž je podle všeho zcela neznámý v mezinárodním prostředí“.

14 — Jak uvádí bod 32 odůvodnění směrnice 2001/29, „[t]ato směrnice stanoví vyčerpávající výčet výjimek a omezení práva na rozmnožování a práva na sdělování veřejnosti. Některé výjimky nebo omezení jsou použitelné popřípadě pouze u práva na rozmnožování“. Směrnice 2001/29 jinak řečeno nestanoví obecnou výjimku založenou na abstraktních kritériích, jako je výjimka „*fair use*“ (spravedlivé užívání), kterou stanoví například § 107 zákona Spojených států o autorských právech (17 U. S. Code § 107). Ačkoli totiž toto ustanovení obsahuje příkladmý, a tedy nikoli vyčerpávající výčet výjimek z autorského práva, uvádí se v něm, že užití díla v konkrétním případě musí být spravedlivé, což vyžaduje posouzení a vzájemné vyvážení čtyř faktorů, jimiž jsou zaprvé cíl a povaha užití díla, včetně posouzení, zda je toto užití komerční či vzdělávací neziskové povahy, zadruhé povaha chráněného díla, zatřetí rozsah a význam užité části ve vztahu ke chráněnému dílu jako celku a začtvrté dopad užití na potenciální trh či na hodnotu chráněného díla.

15 — Cílem tohoto článku 5 bylo zejména umožnit členským státům výkon jejich pravomocí, a to zejména v oblasti vzdělávání a výuky, a udržet spravedlivou rovnováhu v oblasti práv a zájmů různých kategorií nositelů práv a mezi těmito nositeli práv a uživateli předmětů ochrany. Viz v tomto ohledu rozsudek ze dne 12. září 2006, Laserdisken (C-479/04, EU:C:2006:549, bod 78). V bodě 14 odůvodnění směrnice 2001/29 se uvádí, že „[t]ato směrnice by ochranou děl a jiných předmětů ochrany měla usilovat o podporu vzdělanosti a kultury, a to při současném povolení výjimek nebo omezení ve veřejném zájmu pro účely vzdělávání a výuky“. Viz obdobně rozsudek ze dne 12. listopadu 2015, Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750, bod 54).

16 — Rozsudek ze dne 12. září 2006, Laserdisken (C-479/04, EU:C:2006:549, bod 79). Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

17 — V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 4. října 2011, Football Association Premier League a další (C-403/08 a C-429/08, EU:C:2011:631, bod 181). Ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 10. dubna 2014, ACI Adam a další (C-435/12, EU:C:2014:254, body 25 a 26), Soudní dvůr rozhodl, že čl. 5 odst. 5 směrnice 2001/29 nestanoví výjimky nebo omezení, jež mohou členské státy stanovit ohledně předmětných práv, nýbrž pouze upřesňuje rozsah výjimek a omezení stanovených v předchozích odstavcích tohoto ustanovení. Článek 5 odst. 5 směrnice 2001/29 nemá tedy za cíl rozšířit rozsah jednotlivých výjimek a omezení stanovených v předchozích odstavcích tohoto ustanovení.

18 — Jelikož se navíc jednotlivé výjimky a omezení podle článku 5 směrnice 2001/29 odchylují od práv uvedených v článcích 2 až 4 této směrnice, musí být vykládány restriktivně. V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 10. dubna 2014, ACI Adam a další (C-435/12, EU:C:2014:254, body 22 a 23). Ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 27. února 2014, OSA (C-351/12, EU:C:2014:110), Soudní dvůr podal restriktivní výklad rozsahu těchto výjimek a omezení ohledně jednotlivých výlučných práv a odmítl jejich analogické uplatnění. Soudní dvůr totiž v bodech 38 a 40 tohoto rozsudku rozhodl, že čl. 5 odst. 2 písm. e) směrnice 2001/29 zakládá pouze výjimku nebo omezení práva na rozmnožování podle článku 2 této směrnice, a nezakládá tudíž výjimku ani omezení výlučného práva autorů, stanoveného v čl. 3 odst. 1 téže směrnice, udělit svolení k jakémukoliv sdělení jejich děl veřejnosti či toto sdělení zakázat.

C – Rozsah výlučného práva udělit svolení nebo zakázat rozmnožování děl a jejich sdělování veřejnosti, jež přiznávají ustanovení čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29

32. Vzhledem k tomu, že se v projednávané věci nejedná o žádnou z výjimek či omezení, jež uvádí článek 5 směrnice 2001/29, zbývá posoudit rozsah výlučných práv, jež přiznávají články 2 a 3 této směrnice, a konfrontovat jej s právní úpravou, která je předmětem žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

1. Úvodní poznámky

33. Z požadavků na jednotné uplatňování unijního práva a na zásadu rovnosti vyplývá, že znění ustanovení unijního práva, které stejně jako články 2 a 3 směrnice 2001/29 výslovně neodkazuje na právo členských států za účelem vymezení smyslu a dosahu tohoto ustanovení, musí být zpravidla vykládáno autonomním a jednotným způsobem v celé Unii [19].

34. Podle ustálené judikatury je pro výklad ustanovení unijního práva namístě vzít v úvahu nejen jeho znění, ale zároveň jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí [20]. V projednávané věci je hlavním cílem směrnice 2001/29 zavedení vysoké úrovně [21] ochrany autorů, která jim umožní obdržet odpovídající odměnu za užívání jejich děl, zejména při jejich rozmnožování nebo sdělování veřejnosti [22].

35. Podle čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29 požívají autoři *výlučného práva udělit svolení nebo zakázat* rozmnožování svých děl nebo jejich sdělování veřejnosti [23].

36. Soudní dvůr rozhodl, že předmětná výlučná práva jsou práva preventivní povahy, která autorům umožňují zasáhnout vůči případným uživatelům jejich děl, kteří by mohli zamýšlet rozmnožení těchto děl (nebo jejich sdělení veřejnosti) [24], a toto rozmnožení či sdělení zakázat.

37. Proto má autor podle čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29 výlučné právo rozhodnout, zda, a případně kdy a jak, udělí souhlas nebo zakáže rozmnožení svého díla nebo jeho sdělení veřejnosti.

19 — V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 16. července 2009, Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465, bod 27), pokud jde o článek 2 směrnice 2001/29, a ze dne 7. prosince 2006, SGAE (C-306/05, EU:C:2006:764, bod 31), pokud jde o článek 3 této směrnice.

20 — V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. prosince 2006, SGAE (C-306/05, EU:C:2006:764, bod 34).

21 — V bodě 9 odůvodnění směrnice 2001/29 se uvádí, že „[j]akákoliv harmonizace autorského práva a práv s ním souvisejících musí vycházet z vysoké úrovně ochrany, jelikož taková práva jsou pro duševní výtvory zásadní“. Cílem této směrnice je, aby členské státy zajistily zejména v informační společnosti účinnou ochranu duševního vlastnictví a zvláště autorského práva. V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. ledna 2008, Promusicae (C-275/06, EU:C:2008:54, bod 57).

22 — V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. prosince 2006, SGAE (C-306/05, EU:C:2006:764, bod 36).

23 — V souladu s vyjádřením společnosti SOFIA se domnívám, že tato ustanovení definují obsah předmětných práv a určují jejich nositele. V tomto smyslu viz bod 21 odůvodnění směrnice 2001/29, který uvádí, že „[t]ato směrnice by měla vymezit působnost úkonů, na které se vztahuje právo na rozmnožování, a to s ohledem na různé příjemce. Toto vymezení by mělo být v souladu s acquis communautaire. Pro zajištění právní jistoty na vnitřním trhu je třeba *širokého vymezení* těchto úkonů“. Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

24 — V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 15 března 2012, SCF (C-135/10, EU:C:2012:140, bod 75), a ze dne 27. února 2014, OSA (C-351/12, EU:C:2014:110, bod 36), jež se týkají výlučného práva stanoveného v čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29. Podle mého názoru se stejná právní analýza použije v případě výlučného práva stanoveného v čl. 2 písm. a) této směrnice.

2. Výlučná práva autora a vnitrostátní právní úprava, jakou je předmětná právní úprava ve věci v původním řízení

a) Výslovný a předběžný souhlas autora

38. Ustanovení čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29 podle mého názoru vyžadují *výslovný a předběžný* souhlas [25] autora s *jakýmkoli rozmnožením* jeho díla *nebo* jeho *sdělením veřejnosti*, a to i v digitální podobě. Tento souhlas [26] je zásadní výsadou autorů.

39. V případě neexistence odchylných evropských právních předpisů [27] nelze výslovný a předchozí souhlas autora s rozmnožením jeho díla či jeho sdělením veřejnosti zrušit, předpokládat či omezit prostřednictvím jeho nahrazení tichým souhlasem [28] nebo domněnkou převodu, vůči nimž by autor měl podat námitky ve stanovené lhůtě a za podmínek stanoveným vnitrostátním právem. Z toho vyplývá, že taková vnitrostátní právní úprava, jakou je sporné nařízení, jež výslovný a předběžný souhlas autora nahrazuje tichým souhlasem nebo domněnkou souhlasu, zbavuje autora podstatné složky jeho práva k duševnímu vlastnictví.

25 — Viz obdobně článek 4 směrnice 2001/29. Ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 12. září 2006, Laserdisken (C-479/04, EU:C:2006:549), Soudní dvůr rozhodl, že „[č]lánek 4 odst. 1 směrnice 2001/29 zakotvuje pro autora u originálu jeho díla nebo jeho rozmnoženin *výlučné právo udělit svolení nebo zakázat* jakoukoli formu veřejného rozšiřování prodejem nebo jiným způsobem“ (bod 19). V bodě 20 tohoto rozsudku Soudní dvůr dodává, že „[o]dstavec 2 téhož článku obsahuje pravidlo týkající se vyčerpání tohoto práva. Podle tohoto ustanovení se právo na rozšiřování u originálu nebo rozmnoženin nevyčerpá s výjimkou případu, kdy je první prodej nebo jiný první převod vlastnictví takového předmětu ve Společenství uskutečněn nositelem práv nebo s *jeho souhlasem*“. Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

26 — Viz rovněž bod 6 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012 o některých povolených způsobech užití osiřelých děl (Úř. věst. 2012, L 299, s. 5), který stanoví, že „[v]ýlučná práva nositelů práv na rozmnožování jejich děl a jiných předmětů ochrany a jejich zpřístupňování veřejnosti, harmonizovaná podle směrnice 2001/29 […], *vyžadují předchozí souhlas* nositele práv k digitalizaci a zpřístupnění díla nebo jiného předmětu ochrany veřejnosti“.

27 — Viz zejména čl. 3 odst. 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem (Úř. věst. 2006, L 376, s. 28), jenž výslovně stanoví, že „pokud jsou mezi výkonnými umělci a výrobcem uzavřeny individuální či kolektivní smlouvy o výrobě filmu, má se za to, že pokud není ve smlouvě stanoveno jinak, převedl výkonný umělec, na něhož se tato smlouva vztahuje, […] své právo na pronájem.“ Viz naproti tomu úvahy, jež jsem výše věnoval článku 5 směrnice 2001/29. Viz rovněž ustanovení směrnice 2012/28.

28 — Podle italské vlády zavádí zákon o komerčně nedostupných knihách „systém předpokládaného souhlasu“. Podle Komise vnitrostátní právní úprava, která je předmětem věci v původním řízení, nepodmiňuje „digitalizaci komerčně nedostupné knihy předchozím výslovným souhlasem jejího autora, ani nevyžaduje, aby organizace pro výběr autorských odměn získala takový souhlas od autorů, kteří jsou dotčeni rozmnožováním svých děl či jejich sdělováním veřejnosti v digitální podobě“.

b) Mají možnost podání námitek a odejmutí, jakož i právo na odměnu vliv na změnu rozsahu předmětných výlučných práv?

40. Skutečnost, že autor má na základě vnitrostátní právní úpravy předmětné ve věci v původním řízení za určitých podmínek možnost podat námitky [29] proti tomu, aby společnost SOFIA vykonávala právo na udělování svolení s rozmnožením jeho díla a jeho sdělením veřejnosti v digitální podobě [30], nebo možnost odejmout [31] společnosti SOFIA právo na udělování svolení k rozmnožování knihy nebo jejímu sdělení veřejnosti v digitální podobě, na tomto závěru [32] nic nemění.

41. Skutečnost, že autor na základě vnitrostátní právní úpravy [33] obdrží odměnu či náhradu za rozmnožení svého díla nebo za jeho sdělení veřejnosti, dále nemění nic na tom, že jeho výlučná práva nejsou respektována.

42. Výlučná práva stanovená v čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29 totiž zahrnují právo na přiměřenou odměnu za užívání děl, avšak neomezují se pouze na toto právo. Soudní dvůr v tomto ohledu již judikoval, že právo autora stanovené v čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29 je nutno odlišit např. od nároku výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů *na odměnu* [34] podle čl. 8 odst. 2 směrnice 2006/115.

29 — V tomto smyslu viz článek L.134-4 zákoníku duševního vlastnictví. Autor totiž může podat námitky proti užití díla do šesti měsíců od zařazení předmětné knihy do dané databáze. Po uplynutí této lhůty a po užití jeho díla společností SOFIA může autor ještě podat námitky proti tomuto užití, pokud má za to, že rozmnožení či zobrazení této knihy může být na újmu jeho cti nebo dobré pověsti. Žalobci v původním řízení uvedli, že „[t]ento předpoklad je vysoce nepravděpodobný, ne-li přímo iluzorní: takové porušení nemůže být způsobeno komerčním užitím digitálního exempláře díla, ledaže by kvalita digitalizace byla mimořádně nízká (tím by však bylo dotčeno osobní právo autora týkající se respektu díla)“. Francouzská vláda na jednání uvedla, že postačí, aby se autor bez dalšího důkazu dovolával újmy na své cti nebo dobré pověsti.

30 — Kromě toho se domnívám, že takový námitkový postup by se rovnal „formalitě“, kterou zakazuje čl. 5 odst. 5 Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl (Pařížský akt ze dne 24. července 1971), podepsané v Bernu dne 9. září 1886, ve znění vyplývajícím ze změny provedené dne 28. července 1979 (dále jen „Bernská úmluva“). Předmětná vnitrostátní právní úprava totiž podmiňuje požívání a výkon předmětných výlučných práv týkajících se tzv. „komerčně nedostupných“ děl tím, že autor podá do šesti měsíců námitky. Dále je třeba poukázat na to, že Unie sice není smluvní stranou Bernské úmluvy, nicméně má na základě čl. 1 odst. 4 smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) o právu autorském, přijaté v Ženevě dne 20. prosince 1996, jíž je stranou, jež je součástí jejího právního řádu a o jejíž provedení usiluje směrnice 2001/29, povinnost vyhovět článkům 1 až 21 Bernské úmluvy. Unie tudíž musí vyhovět mimo jiné ustanovení čl. 5 odst. 2 Bernské úmluvy. V tomto smyslu viz, rozsudek ze dne 9. února 2012, Luksan (C-277/10, EU:C:2012:65, bod 59 a citovaná judikatura).

31 — Viz článek L. 134-6 zákoníku duševního vlastnictví. Ve znění předběžné otázky používá Conseil d'État pojem „ukončit“. Rovněž je podle všeho – s výhradou prověření předkládajícím soudem – možnost, že autor právo odejme, podmíněna tím, že autor prokáže, že je jediným nositelem práv na rozmnožování a sdělování veřejnosti v digitální podobě. Článek L. 134-6 zákoníku duševního vlastnictví totiž stanoví, že „[a]utor a vydavatel, kteří jsou oprávněni k rozmnožování komerčně nedostupné knihy v tištěné podobě, mohou *společně* kdykoli oznámit organizaci pro výběr a rozúčtování autorských odměn uvedené v článku L. 134-3 své rozhodnutí odejmout jí právo udělovat svolení k rozmnožování a zobrazování této knihy v digitální podobě“. Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska. Takový důkaz podle žalobců v původním řízení „nepodléhá tudíž žádnému uvážení, ale jedná se spíše o *probatio diabolica*. Ve skutečnosti je zde stanoven požadavek, aby autor předložil důkaz o neexistenci skutečnosti, tedy aby prokázal, že dotčená práva nepostoupil, což je nemožné“. Francouzská vláda na jednání zdůraznila, že postačuje čestné prohlášení autora, podle něhož je tento autor jediným nositelem práv na rozmnožování a sdělování veřejnosti v digitální podobě, přičemž břemeno prokázání opaku nese třetí osoba, a zejména vydavatel. Podle této vlády „by bylo nepřiměřené domnívat se, že je dáno omezení autorského práva pro jakýkoli mechanismus kolektivní správy autorských práv, který nestanoví výslovné a individuální svolení ze strany dotčených autorů, avšak který je založen na výkonu práv ze strany dotčeného kolektivního správce práv v rámci zákonného pověření, které lze kdykoli odejmout“.

32 — Z článku L. 134-6 zákona o nedostupných knihách rovněž vyplývá – s výhradou prověření předkládajícím soudem – že právní nástupci nemohou podat námitky proti pokračujícímu využívání uvedené knihy, jež bylo zahájeno před oznámením rozhodnutí odejmout společnosti SOFIA právo udílet svolení k rozmnožování a zobrazování dané knihy v digitální podobě, a to „během zbývající doby platnosti svolení uvedené v čl. L. 134-3 odst. I druhém pododstavci nebo čl. L. 134-5 třetím pododstavci, po dobu nejvýše pěti let a nevýhradně“.

33 — V tomto smyslu viz článek L. 134-3 III 5° zákoníku duševního vlastnictví, který stanoví rozdělení odměny spojené s digitálním využíváním tzv. komerčně „nedostupných“ knih mezi autory a vydavatele. Žalobci v původním řízení podotýkají, že až do devadesátých let minulého století nedošlo k žádnému postoupení práv na digitální využívání. Mají za to, že „práva na digitální využívání zcela náleží bez jakýchkoli pochyb pouze autorům a nikdy nemohou být převedena na vydavatele bez výslovného postoupení těmito autory. Zákon [o komerčně nedostupných knihách] tedy tím, že stanoví paritní zastoupení (autorů a vydavatelů) v orgánech organizace pro výběr a rozúčtování autorských odměn, ukládá autorům kolektivní správu jejich výlučného práva a rovné dělení výsad autorského práva (rozhodování o oprávněných osobách a o podmínkách udělování svolení k využívání) se třetími osoba bez právního titulu“. Domnívám se, že pokud práva na digitální využívání náleží zcela pouze autorům, pak v případě, že nedojde k postoupení třetí osobě, jakou je vydavatel, je systém dělení odměn spojených s digitálním využíváním tzv. „komerčně nedostupných“ knih mezi autory a vydavatele rovněž porušením výlučných práv autora, jež jsou stanovena v čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29. Viz obdobně rozsudek ze dne 12. listopadu 2015, Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750, body 47 a 48).

34 — V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 27. února 2014, OSA (C-351/12, EU:C:2014:110, bod 35).

c) Má skutečnost, že dílo není komerčně veřejně šířeno, dopad na obsah předmětných výlučných práv?

43. Skutečnost, že autor své dílo plně nevyužívá, například pokud nedochází k jeho komerčnímu veřejnému šíření [35], nevede ke změně jeho výlučných práv udělovat svolení či zakazovat rozmnožování jeho díla nebo jeho sdělování veřejnosti.

44. Italská vláda má v tomto ohledu za to, že „v tradiční podobě vlastnického práva, která se vyvinula z práva vlastnictví půdy, se vždy připouštělo, že – vedle specifických omezení tohoto práva, jež vlastníkovi z důvodu existence vyššího obecného zájmu ukládají strpět [určité] úkony třetí osoby, jež mají vliv na jeho možnost věc užívat – lze zákonem stanovit případy, v nichž právo k věci zaniká z důvodu neužívání, pokud tuto věc účelně, a tedy ku prospěchu společnosti, užívají třetí osoby. Ačkoli má vlastník mimo jiné také možnost svou věc neužívat, neboť vlastnické právo nepodléhá promlčení, bylo vždy vnímáno jako důležité zvýhodnit vůči vlastníku, který nemá o svou věc zájem, a vyjímá ji tak z výrobního oběhu, třetí osobu, která – ačkoli bez právního titulu – věc skutečně užívá, a umožňuje tak rozvoj jejího hospodářského potenciálu.“

45. Na základě předpisů, jež jsou použitelné v projednávané věci, nelze v této věci toto tvrzení uplatnit.

46. Směrnice 2001/29 totiž nestanoví žádnou sankci či důsledek pro případ nevyužívání nebo omezeného využívání výlučných práv autora stanovených v čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 této směrnice. Předmětná výlučná práva tudíž zůstávají nedotčena [36] i v případě, že nejsou jejich nositelem „užívána“.

47. Tento výklad navíc potvrzuje také směrnice 2012/28.

48. Tato směrnice se týká některých způsobů užití tzv. „osiřelých“ děl, a sice děl chráněných autorským právem, jejichž nositel není určen, nebo i když je určen, není nalezen. Byla přijata z důvodu, že „[v] případě osiřelých děl […] *předchozí souhlas* s rozmnožováním nebo zpřístupněním veřejnosti nelze získat“ [37].

49. V tomto ohledu čl. 6 odst. 1 směrnice 2012/28 uvádí, že členské státy stanoví výjimku nebo omezení práva na rozmnožování a práva na zpřístupnění veřejnosti podle článků 2 a 3 směrnice 2001/29, aby zajistily, že organizace uvedené v čl. 1 odst. 1 [38] směrnice 2012/28 mohou osiřelá díla [39] obsažená v jejich sbírkách rozmnožovat, zejména pro účely digitalizace a zpřístupnění veřejnosti.

50. Výjimky či omezení z uplatnění článků 2 a 3 směrnice 2001/29, jež stanoví čl. 6 odst. 1 směrnice 2012/28, jsou tedy velmi omezené.

35 — V tomto smyslu viz článek L. 134-1 zákoníku duševního vlastnictví.

36 — Viz *a contrario* čl. 10 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES ze dne 22. října 2008, kterou se sbližují právní předpisy členských států o ochranných známkách (Úř. věst. 2008, L 299, s. 25), a čl. 15 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. února 2009 o ochranné známce Společenství (Úř. věst. 2009, L 78, s. 1), jenž stanoví možnost uložit sankce za neužívání ochranné známky bez řádného důvodu. Ustanovení čl. 12 odst. 1 směrnice 2008/95 například stanoví, že „[m]ajitel ochranné známky může být zbaven svých práv, jestliže bez řádného důvodu po nepřetržitou dobu pěti let ochrannou známku skutečně neužíval v členském státě pro výrobky či služby, pro které byla zapsána“. Viz rovněž článek 51 nařízení č. 207/2009.

37 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska. Viz bod 7 odůvodnění směrnice 2012/28.

38 — V článku 1 odst. 1 směrnice 2012/28 se stanoví, že „[t]ato směrnice se týká některých způsobů užití osiřelých děl veřejně přístupnými knihovnami, vzdělávacími zařízeními a muzei, jakož i archivy, institucemi pečujícími o filmové nebo zvukové dědictví a veřejnoprávními vysílacími organizacemi, které jsou usazeny v členských státech, k dosažení cílů spojených s jejich posláním ve veřejném zájmu“.

39 — Aby mohlo být dílo považováno za osiřelé, je nutno provést důsledné vyhledání nositelů práv k tomuto dílu, a to v dobré víře. V článku 3 odst. 1 směrnice 2012/28 se totiž stanoví, že „[z]a účelem zjištění toho, zda dílo […] je osiřelým dílem, zajistí organizace uvedené v čl. 1 odst. 1 v souvislosti s každým dílem […] důsledné vyhledávání v dobré víře […]. Důsledné vyhledávání se provede dříve, než [je] dílo [užito]“.

51. V článku 6 odst. 2 směrnice 2012/28 se mimoto stanoví, že „[o]rganizace uvedené v čl. 1 odst. 1 užívají osiřelá díla v souladu s odstavcem 1 tohoto článku pouze k dosažení cílů souvisejících s jejich posláním ve veřejném zájmu, zejména k uchovávání, restaurování a zpřístupňování děl a zvukových záznamů obsažených v jejich sbírkách pro kulturní a vzdělávací účely. Tyto organizace mohou při takovém užití vytvářet příjmy *výlučně za účelem pokrytí nákladů, které jim vzniknou v souvislosti s digitalizací osiřelých děl a jejich zpřístupněním veřejnosti*“ [40].

52. Mám za to, že by bylo paradoxní, aby byly pro rozmnožování osiřelého díla a jeho sdělování veřejnosti stanoveny na základě směrnice 2012/28 mnohem přísnější požadavky, než je tomu ohledně týchž úkonů využívání u tzv. „komerčně nedostupných“ knih na základě takové vnitrostátní právní úpravy, jaká je předmětem věci v původním řízení [41].

53. Předmětná vnitrostátní právní úprava totiž na rozdíl od směrnice 2012/28, která před užitím díla vyžaduje důsledné vyhledání nositelů práv v dobré víře, neukládá žádný individuální postup týkající se autora. V článku L. 134-3 zákoníku duševního vlastnictví se stanoví, že jakmile je kniha zapsána v databázi uvedené v článku L. 134-2, běží autorovi šestiměsíční lhůta na podání námitek proti tomu, aby společnost SOFIA vykonávala právo udělovat svolení k rozmnožování jeho díla v digitální podobě nebo sdělování tohoto díla veřejnosti v digitální podobě. Vnitrostátní právní úprava, která je předmětem původního řízení, kromě toho na rozdíl od ustanovení čl. 6 odst. 2 směrnice 2012/28, jež výslovně vylučuje jakékoli využívání osiřelých děl ke komerčním účelům, upravuje komerční využívání tzv. „komerčně nedostupných“ knih.

d) K pravidlům správy stanoveným předmětnou vnitrostátní právní úpravou

54. Společnost SOFIA [42] a francouzská, německá [43] a polská vláda se domnívají, že právní úprava, která je předmětem věci v původním řízení, se nedotýká ochrany autorského práva a představuje pouze pravidlo pro správu některých práv, nebo čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29 neodporují tomu, aby členské státy vymezily pravidla pro správu autorských práv.

55. Takové pojetí autorského práva není podle mého názoru v souladu s čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29 [44]. Tím, že tato ustanovení stanoví výlučné právo autora povolit či zakázat rozmnožování jeho děl a jejich sdělování veřejnosti, upravují také způsob výkonu těchto práv ze strany autora.

56. Je sice pravda, že směrnice 2001/29 neharmonizuje *pravidla* v oblasti správy autorských práv, která existují v členských státech [45], ani do nich nezasahuje, avšak unijní normotvůrce vykonal tím, že stanovil, že autor v zásadě požívá výlučných práv povolovat či zakazovat rozmnožování svého díla a jeho sdělování veřejnosti, své pravomoci v oblasti duševního vlastnictví.

40 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

41 — Zdůrazňuji rovněž, že společnost SOFIA na jednání uvedla, že má jako jediná značné zdroje určené k vyhledávání autorů za účelem jejich odměňování za rozmnožování jejich děl a sdělování těchto děl veřejnosti v digitální podobě. Na otázku, z jakého důvodu tato společnost těchto zdrojů nevyužívá k identifikaci autorů *před* udělením svolení k rozmnožování jejich děl a sdělování těchto děl veřejnosti a k získání jejich výslovného a předběžného svolení, společnost SOFIA odpověděla, že by bylo příliš obtížné získat individuální souhlas dotyčných autorů.

42 — Podle společnosti SOFIA se předmětná vnitrostátní právní úprava netýká *obsahu* práva na rozmnožování a aktů, jež s touto výsadou souvisejí, ale *výkonu* práva na rozmnožování na základě zákonného pověření.

43 — Sporné nařízení podle francouzské vlády neupravuje obsah předmětných autorských práv, nýbrž upravuje pouze výkon těchto práv kolektivními správci pověřenými ministrem kultury, a to za určitých podmínek. Francouzská vláda se domnívá, že při výkonu práv na rozmnožování a sdělování veřejnosti ze strany kolektivního správce práv nedochází k převodu vlastnického práva, nýbrž že se jedná pouze o způsob kolektivního výkonu těchto práv.

44 — Souhlasím s vyjádřením Komise, podle něhož „je francouzská právní úprava, jež stanoví, že za určitých okolností vykonávají tato práva v případě komerčně nedostupných knih pověřené organizace a nikoli autor, v *rozporu* s příslušnými ustanoveními směrnice 2001/29/ES.“ Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

45 — Viz bod 18 odůvodnění směrnice 2001/29, v němž se uvádí, že „[t]outo směrnicí nejsou dotčena opatření v členských státech týkající se správy práv například rozšířených kolektivních licencí“.

57. Za těchto podmínek již členské státy nemohou přijmout pravidla správy, která zpochybňují unijní právní úpravu [46], a to ani za účelem ochrany veřejného zájmu [47]. Provádění správy práv na rozmnožování a sdělování veřejnosti totiž připadá v úvahu teprve tehdy, když nositel těchto výlučných práv udělil orgánu pro správu svolení se správou svých práv.

58. Pro úplnost dodávám, že potvrzení výše uvedených úvah spatřuji ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2014/26/EU ze dne 26. února 2014 o kolektivní správě autorského práva a práv s ním souvisejících a udělování licencí pro více území k právům k užití hudebních děl online na vnitřním trhu [48], jež stanoví „požadavky, které jsou nezbytné k zajištění řádného výkonu správy autorských práv a práv s nimi souvisejících organizacemi kolektivní správy“ [49], ačkoli tato směrnice z hlediska *ratione temporis* není použitelná na předmětný spor ve věci v původním řízení.

59. V článku 5 odst. 2 směrnice 2014/26 se stanoví, že „[n]ositelé práv mají právo zmocnit organizaci kolektivní správy *podle své volby* ke správě práv, kategorií práv nebo druhů děl a jiných předmětů ochrany dle své volby pro území podle svého výběru, bez ohledu na členský stát, jehož je organizace kolektivní správy či nositel práv státním příslušníkem, v němž má bydliště nebo místo usazení.[…]“ [50]. Právní úprava, jako je právní úprava předmětná v projednávané věci, by s tímto článkem nebyla v souladu.

60. Z článku 5 odst. 7 směrnice 2014/26 kromě toho jasně vyplývá, že nositel práv musí „[dát] souhlas konkrétně pro každé právo nebo kategorii práv nebo druh děl a jiný předmět ochrany, kterým organizaci kolektivní správy zmocňuje ke správě“. Dále se v tomto odstavci uvádí, že „[k]aždý takový souhlas je doložen v listinné podobě“.

61. Souhlas tedy zůstává uhelným kamenem výkonu výlučných práv ze strany autora.

e) Vliv Memoranda o porozumění ohledně klíčových principů pro digitalizaci a zpřístupňování děl na trhu nedostupných, které bylo podepsáno dne 20. září 2011 [51]

62. Společnost SOFIA a německá, francouzská a polská vláda konečně uvádějí, že právní úprava, která je předmětem původního řízení, je koncepčně součástí prací na unijní úrovni, jejichž výsledky byly vtěleny do Memoranda o porozumění ohledně klíčových principů pro digitalizaci a zpřístupňování děl na trhu nedostupných, které bylo podepsáno dne 20. září 2011 zástupci evropských knihoven, autorů, vydavatelů a kolektivních správců práv a potvrzeno Komisí [52] (dále jen „memorandum“). V tomto memorandu, na něž výslovně odkazuje směrnice 2012/28 [53], se stanoví možnost hromadně digitalizovat komerčně nedostupné knihy za účelem jejich zpřístupnění veřejnosti. Je zde rovněž připuštěno, že

46 — Viz obdobně rozsudek ze dne 9. února 2010, Luksan (C-277/10, EU:C:2012:65, bod 64). Naproti tomu, pokud by požadavek na výslovný a předběžný souhlas byl respektován, mají členské státy pravomoc stanovit podmínky pro udělování tohoto souhlasu a například požadovat, aby převod práv na využívání autorského práva byl proveden písemně. V tomto smyslu viz bod 30 odůvodnění směrnice 2001/29, který uvádí, že „[a]niž jsou dotčeny příslušné vnitrostátní právní předpisy týkající se autorského práva […], mohou být práva uvedená v této směrnici převedena, postoupena nebo mohou podléhat udělení smluvních licencí“.

47 — Francouzská vláda podotýká, že účelem zákona o komerčně nedostupných knihách je „uchovat a dát veřejnosti k dispozici komerčně nedostupná díla, a to za podmínek, jež zajistí odměnu pro autory, a tedy respektování autorských práv“. Podle německé vlády je předmětná vnitrostátní právní úprava v zájmu nositelů práv i v zájmu obecném. Společnost SOFIA upřesňuje, že „pokud taková právní úprava, jako je ta ve věci v původním řízení, spadá do oblasti působnosti článku 2 směrnice 2001/29 a představuje výjimku či omezení, jež nejsou povoleny jejím článkem 5, bylo by nicméně zapotřebí určit, zda taková právní úprava nemůže být odůvodněna cílem obecného zájmu spočívajícím v nastolení spravedlivé rovnováhy mezi právem duševního vlastnictví chráněným podle čl. 17 odst. 2 [Listiny základních práv Evropské unie] a právem na informace zaručeným v čl. 11 odst. 1 této Listiny“.

48 — Úř. věst. 2014, L 84, s. 72.

49 — Viz článek 1 směrnice 2014/26.

50 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

51 — Protokol je k dispozici pouze v anglickém jazyce, a to na internetových stránkách Komise na adrese: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/out-of-commerce/index_en.htm.

52 — Pod podpisem dotyčných sdružení je uvedeno: „As witnessed by: Michel Barnier, Commissioner for International Market and Services“.

53 — Viz bod 4 odůvodnění směrnice 2012/28.

může být stanovena domněnka souhlasu autorů s kolektivní správou příslušných práv na využívání, a to pod podmínkou, že jednak bylo vynaloženo veškeré úsilí na informování autorů v tomto smyslu a jednak jsou zájmy autorů chráněny prostřednictvím stanovení možnosti se kolektivní správy neúčastnit či z ní vystoupit.

63. Ve čtvrtém bodě odůvodnění směrnice 2012/28 se stanoví, že „[t]outo směrnicí nejsou dotčena zvláštní řešení, která byla v členských státech vyvinuta k zvládnutí problémů rozsáhlejší hromadné digitalizace, jako například v případě tzv. „děl na trhu nedostupných“. Takováto řešení zohledňují specifika různých typů obsahu a různých uživatelů a jsou založena na konsensu příslušných zainteresovaných subjektů. Tento přístup byl rovněž sledován v [memorandu]. […] Touto směrnicí není dotčeno toto memorandum […], které vyzývá členské státy a Komisi, aby zajistily, aby *dobrovolné dohody* uzavřené mezi uživateli, nositeli práv a kolektivními správci týkající se udělování licencí k užití děl na trhu nedostupných na základě principů v něm obsažených požívaly dostatečné právní jistoty ve vnitrostátním a přeshraničním kontextu“ [54].

64. Toto memorandum nemá podle mého názoru právně závaznou povahu, jež by mohla omezit rozsah výlučných práv stanovených v čl. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29, a pouze vybízí Komisi a členské státy k zajištění právní jistoty *dobrovolných dohod* [55], jež byly uzavřeny mezi uživateli, nositeli práv a kolektivními správci. V předmětné vnitrostátní právní úpravě však o „*dobrovolné dohody*“ vůbec nejde.

VI – **Závěry**

65. Soudnímu dvoru navrhuji, aniž bych popíral legitimní cíl spočívající v oživení zapomenutých knih, a to případně za použití nových technologií, aby s ohledem na cíle směrnice 2001/29, jednoznačné znění článku 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 této směrnice, neexistenci odchylky od zásady výslovného a předběžného souhlasu, jakož i neexistenci jiných ustanovení unijního práva, jejichž smysl by byl odlišný, odpověděl na předběžnou otázku, kterou položil Conseil d'État (Francie), takto:

„Článek 2 písm. a) a čl. 3 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti brání tomu, aby taková právní úprava, jaká byla zavedena články L. 134-1 až L. 134-9 zákoníku duševního vlastnictví, pověřila autorizované organizace pro výběr a rozúčtování autorských odměn výkonem práva udělit svolení k rozmnožování a zobrazování ‚komerčně nedostupných knih' v digitální podobě, přestože autorům těchto knih nebo jejich právním nástupcům umožňuje podat námitky nebo ukončit výkon tohoto práva za určitých podmínek v ní stanovených.“

54 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

55 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.